

מפקד-עוצבה ומטה

רס"נ ל. מרחב

בתנאי-הלוחמה הקיימים דורשת אמנות הפיקוד בזמננו: תיאום מדויק בין המפקד לבין מטהו; ניהוג מעולה ומתמיד של הכוחות; מבצעים בעלי יזמה, כושר-מחשבה ויכולת-לחדש; פיקוח שיטתי על ביצוע הפקודות וההוראות; עזרה מתמדת מצד המפקדים ומטותיהם למפקדים הכפופים להם. את הפיקוד על הכוחות הכפופים לו מבצע המפקד בעצמו ובאמצעות מטהו, המבטיח לו שליטה קבועה ומתמדת. כיצד מתגשמת בפועל תפיסת-פיקוד זו? ההגדרות והשיקולים שיוצגו להלן שאובים בעיקרם מתחום המחשבה הצבאית והנהוג של כוחות מזרח-אירופה, כפי שנתגבשו במלחמת-העולם השניה ולאחריה.

תפקיד המטה

המטה הוא מכשיר-הפיקוד של המפקד: הוא מעבד ומוציא לפועל את מגמות המפקד באשר לתכנון פעולות-הקרב, ארגון וניהולן; משיג ומעבד את הנתונים על המצב ומדווח עליו למפקד, ביחד עם הצעותיו; מוסר למבצעים את החלטות המפקד ומפקח על ביצוען; מתאם את הפעולות עם הכוחות המסייעים; מארגן את האבטחה על כל גילויה; מתאם את ענייני התחזוקה ומפקח על עבודתה. על סמך הוראותיו ופקודותיו של המפקד מארגן מטהו ומבצע את כל מה שדרוש לתכנון פעולות-הקרב — הכנתן וניהולן.

ראש המטה נושא באחריות להבטחת התנאים והנתונים הנחוצים לפיקוד ושליטה מתמידים. מפקד העוצבה (מחטיבה ומעלה) מקיים את פיקודו — בהתאם למצבי הקרב — ממפקדה-עיקרית או מעמדת-התצפית; ואילו מפקד יחידה (למשל — גדוד) אך ורק מעמדת-התצפית. הפיקוד מتركז במפקדה-העיקרית; אותה יש לארגן במקום כזה שממנו ניתן לפקד על הכוחות בצורה הטובה ביותר והמאפשר למפקד ולמטהו קשר קבוע עם המפקדים הכפופים ומטותיהם. עם הכוחות המסייעים וכן עם עוצבות ויחידות שכנות.

חלוקות-המשנה במפקדה

המפקדה-העיקרית היא המקום בו מתכננים המפקד ומטהו את הפעולות של כוחות העוצבה, וכן של הכוחות המסייעים שסופחו אליה או הרעמדו תחת פיקודה; ומשם הם מנהלים את הפיקוד על הגייסות. במפקדה-העיקרית נמצאים המפקד, סגניו, הענפים ה"אג"מיים של המטה, מפקדי החילות המסייעים המסופחים עם מטותיהם וכן קציני-מטה אחרים. לפי אישור המפקד. במפקדה-העיקרית מקימים מרכז-קשר, נקודת-התצפית-ודיווח למערכת ההגנה הנ"מ, נקודת-רפואה (המדובר בדרג עוצבתי); וכן פועלת שם יחידת-אבטחה של המטה.

ענפי האספקה, החימוש, הרפואה וכד' של מטה העוצבה אינם נמצאים בכפיפה אחת עם מטה המפקדה-העיקרית; הם מהווים את המפקדה-העורפית, שבראשה עומד סגן-המפקד לענייני עורף**.

כדי להבטיח את רציפות הפיקוד על הכוחות, מארגנים בדרגים העוצבתיים (מדיביזיה ומעלה) — נוסף למפקדה-העיקרית הפועלת — גם מפקדת-חליפין. אל מפקדת-חליפין זו מתקנים-מראש קשר ומקצים לה צות קצינים-מבצעים מסוים, המסוגל לקבל עליו את הפיקוד בשעת הכרח כשהמפקדה-העיקרית הושמדה. יש לציין כי במצבי חוסר מגע ישיר עם האויב, כשהכוחות נמצאים בעתודה בעומק ניכר, בשטח-יריכו או בשטח-התארגנות — נהוג למקם את המפקדות ה"עיקרית" וה"עורפית" בצותא, באופן-מרוכז, בדרך כלל — במרכז אזור חנייתם של הכוחות הכפופים. הציונים הנ"ל התייחסו כאמור לעוצבות. ואילו מטה של יחידה (למשל — גדוד) נמצא, יחד עם המפקד, בעמדת-התצפית של מפקד היחידה.

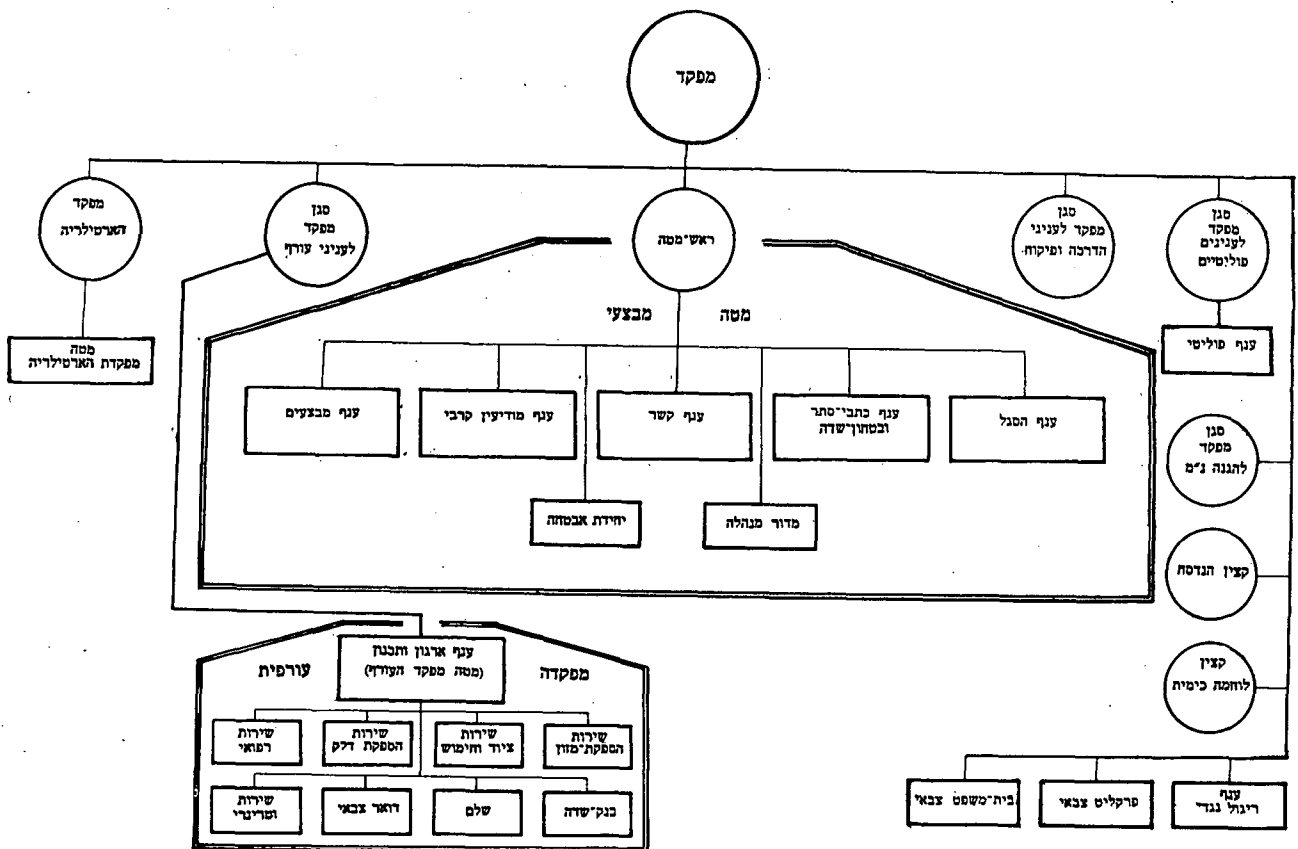
עמדת-התצפית של מפקד עוצבה מהווה חלק אורגני של המפקדה, ולגבי עמדה כזו מוצגת דרישה כפולה: עליה להבטיח לו אפשרות התמצאות בהתפתחות פעולות-הקרב — וכן אפשרות לפקד על כוחותיו.

עמדת-התצפית של המפקד נמצאת, ע"כ, במקום שממנו יכול הוא עצמו להתבונן במהלך הקרב, לפחות בכיוון המאמץ-העיקרי — ועם זאת חייב מיקומה של עמדת-התצפית זו לאפשר חילופי ידיעות ואינפורמציה — בקביעות, במהירות ובאופן מוסווה — בין אנשי צותה למפקדה-העיקרית, וכן לכוחות הכפופים.

את עמדות-התצפית של מפקדי היחידות (או העוצבות) של החילות-המסייעים מקימים טווח לעמדת-התצפית של מפקד העוצבה, או בקרבתה. בדרג דיביזיוני ומעלה מקימים את

* יצוין, כי לפי התפיסה של תורת-לחימה זו מקיף המושג "אבטחה" את הגילויים שלהלן: אבטחה צמודה של הכוחות; סיור; הגנה נ"ט; הגנה נ"מ; הגנה מפני נחיתות-אוויר; הגנה נגד-אטומית; הגנה נגד-כימית; אבטחת ה"תפרים"; אבטחה מפני שריפות והסוואה.

** סגן-מפקד לענייני עורף עומד, בעוצבות מדיביזיה ומעלה, בראש המתקנים והיחידות העוסקים בהספקה, תחזוקה, חובלה, פינוי ורפואה. לרשותו "מטה העורף" — דהיינו, המפקדה-העורפית — המורכב מענפי המטה המתאימים, המתכנן והמתאם את פעולותיהם של אלה.

מבנה מפקדת דיביות רגלים

תצפית-אוויר; הודעה לאנשי המפקדה על סכנה ישירה של התקפה-מן-האוויר; מסירת אות-אזהרה להגנה הנ"מ — מהכוחות למטה ובחזרה — ומסירת נתונים על המצב האווירי. מפקד אבטחת המטה, עם יחידתו, נמצא באותו חלק של מקום המפקדה לו נשקפת סכנת פגיעה ע"י כוחות-הקרקע של האויב. במפקדה-העיקרית מקימים את ענפי המטה השונים — בהתחשבות בתנאי הקרקע — במקלטים. התנועה בין המקלטים מתנהלת באופן מוסתר, בתעלות-קשר. במפקדה-העיקרית מסדרים חדר-אוכל.

את כלי-הרכב המגיעים לאזור המפקדה מרכיבים במרחק די-גדול ממנה, במקומות מוסתרים, המאורגנים מראש לתכלית זו (חניון רכב), תוך משמעת-שבילים מוחלטת. את כל מתקני המפקדה יש לארגן מבחינת הגנה נ"מ, הסוואה והסידורים לכיבוי דליקות.

קביעת מקום המפקדה והכנתו

את אזור המפקדה קובע בדרך כלל המפקד, ובמקרים ידועים — הדרג הממונה. כשהמפקד החליט על אזור המפקדה, וכן על אזור עמדת-התצפית, קובע ראש-המטה את מקומן המדויק בשטח, בשלחו צות מיוחד לביצוע הדבר, שומה על הצות לסייר את השטח ולהכין את המפקדה באופן שתוכל לקיים בה את עבודתה.

בראשו של הצות להכנת המפקדה-העיקרית עומד אחד מקציני ענף המבצעים. הרכב הצות הוא: עוזר קצין-הקשר

עמדת-התצפית של מפקד האגדה-ארטילרי של העוצבה בקרבת עמדת-התצפית של מפקד העוצבה.

לעומת זה ביחידות — בין יחידות-רגלים רגילות ובין יחידות חיל-רגלים ממונע או משורין — מארגנים את עמדת-התצפית של מפקד יחידת-הארטילריה המסייעת יחד עם עמדת-התצפית של מפקד הרגלים (או השריון). אם תנאי הקרקע אינם מאפשרים התבוננות ישירה בפעולות-הקרב מעמדת-התצפית העיקרית, יש הכרח בהקמת עמדות-חליפין לתצפית.

בדרג עוצבתי מסדרים את מרכזי-הקשר באזור המפקדה-העיקרית, בעמדת-התצפית של המפקד וכן במפקדת-החליפין. את המרכזיה הטלפונית והטלגרפית מקימים בקרבת ענף-המבצעים של המפקדה. את תחנות-האלחוט מקימים בהתאם לתנאי-הקרקע והאפשרויות הטכניות שלהן, תוך הבטחת כושר קליטה ושידור — מכלי שתגרים הפרעה-הדדית.

את משרד-הקשר (הכולל גם את קשר הרצים, האופנוע וכ"ו) מקימים בקרבת צומת של דרכים המובילות מהחזית למפקדה-העיקרית. את שדה-ההמראה-ההנחיתה למטוסי-קישור קובעים במרחק רבי-יחסית מהמפקדה, כדי לשמור בסביבתה הקרובה על תנאי הסוואה גמורים.

נקודת-התצפית-הדיביות למערכת ההגנה הנ"מ מהווה חלק מהמפקדה העיקרית; והיא נמצאת במקום ממנו ניתן לקיים תצפית-היקפית. היא מיועדת למטרות הבאות: ביצוע

אסור להציב סימנים ושלטים כלשהם לסימון המקום של ענפי המפקדה — מלבד תמרורים (ציוני־דרך) המקובלים בהתאם לפקודות־הקבע; מותר לסמן — אך בסימנים מוסכמים בלבד — את מקומם של משרד־הקשר, של קצין־תורן למבצעים ושל קצין־תורן לקשר וכן את קטעי־השטח הסגורים מסיבות כלשהן לתנועת אנשים ולתחבורה. באזור עמדת המפקדה מקימים נקודות לפיקוח התנועה וויסותה.

כבר צוין לעיל כי המפקד מקיים את הפיקוד על הכוחות הכפופים לו — הן בשלבי ההכנה והן במהלכו של הקרב עצמו, בין מהמפקדה העיקרית ובין מעמדת־החצפית — על־ידי מטהו. הטלת משימות או מתן הוראות או פקודות נוספות, ומסירתן במישרין על־ידי המפקד, המִשְׁנֶה בכך באיזה אופן שהוא את החלטותיו הקודמות, תוך התעלמות ממטהו — יכולה לבוא רק במקרים מיוחדים, שאינם סובלים כל דיחוי.

• יאפשר את ההסוואה של עמדת-הפיקוד ושל הגישות אליה ואת ארגון הגנתה בפני כוחות אויר ויבשה;

תעלות קשר

גדר-תיל

עמדות הגנה

מקשים

לקו החיות ולעמדות התצפית

מקרא:

1. ענף מבצעים
2. ענף מודיעין
3. מקלט המפקד
4. מקלט הקצינים המקצועיים
5. מפקדת האגדה הארטילרי
6. מרכזית טלפון וטלגרף
7. משרד הקשר (ובו קצירתורן)
8. נקודת-תצפית-ודיווח למערך ההגנה הנ"מ
9. מרכז קשר-אלחוטי
10. יחידת אבטחה
11. שדה המראה-ונוחיתה
12. חדר-אוכל
13. חניון-רכב

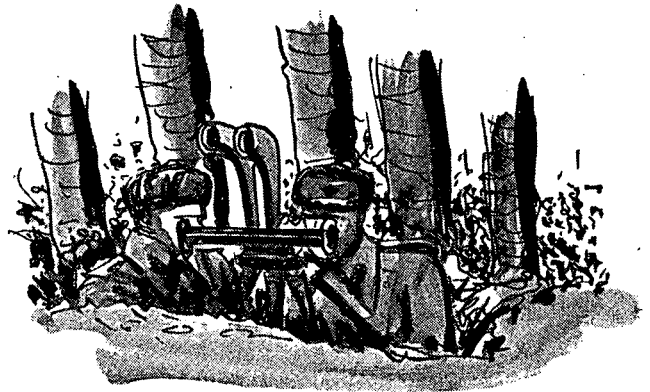
המרחק בין מקלט למקלט כ-100 מ'

כל המקלטים קשורים ביניהם ע"י תעלות-קשר

ומפקד על כוחותיו. שהנה המפקד בעמדת-התצפית יכולה להיות רצויה בשלבי-הקרב הבאים:

- בשלב הבקעת קו-מוצבים קדמיים של מערך-ההגנה האויב — ובמידת הצורך, גם בשלב החדירה לעומק;
- בזמן הכנסת העתודות (או הדרגים הבאים) לקרב;
- בהדיפת התקפות-נגד של האויב;
- בזמן צליחת מכשולי-מים וכיו"ב.

שהיה המפקד בעמדת-התצפית היא, איפוא, זמנית בלבד. יחד עם המפקד יוצא לעמדת-התצפית מהמפקדה-העיקרית צות-קצינים מצומצם ביותר. אין מסגרת קבועה לקביעת גודלו של צות-הקצינים הנמצא בעמדת-התצפית. ומותנה הוא בכל פעם במצב הקונקרטי ובמשימות אשר תדרושנה

מהמפקד, כתוצאה מהתבוננותו בשדה-הקרב, התערבות במהלך הענינים בעזרת קציני מטהו.

אסור בתכלית להפוך את עמדת-התצפית של המפקד לסניף של המטה; ואין להעביר אליה מספר רב של קציני-המטה, משום שבמקרה כזה יחדל למעשה להתקיים המטה עצמו. למשל בזמן שהיה מפקד הדיביוזה בעמדת-התצפית שלו, יכולים להימצא יחד איתו: ראש-ענף-מבצעים או סגנו, קצין מודיעין, קצין-קשר, מפקדי הכוחות המסייעים וקצין-אפסנאי. בעמדת-התצפית של מפקד-כוח בעצמת חטיבה יכולים להימצא יחד איתו קצין-מבצעים, קצין-מודיעין, קצין-קשר ובמידת הצורך — עוד קצינים אחרים כגון מהאפסנאות, לפי אישורו של המפקד. בעמדת-התצפית של מפקד גדוד נמצאים כל קציני מטהו.

מפקד העתודה נמצא, כרגיל, במפקדה-העיקרית של מפקדו, ועמו מכשיר-הקשר שלו. ורק במידת הצורך מתייצב הוא בעמדת-התצפית (כשמפקדו נמצא בה). התייבות מפקד העתודה בעמדת-התצפית באה בחשבון כאשר מפקדו הטיל עליו משימה חדשה, שלא היתה צפויה לפי התכנית הקודמת, או כאשר רואים מעמדת-התצפית היטב את הגזרה בה תופעל העתודה, ודבר זה מקל על הגדרת המשימה. מעמדת-התצפית מתבונן המפקד בהתפתחות הקרב בין כוחותיו והאויב, ומנהל את הקרב באמצעות מטהו ומפקדי-הסיוע הכפופים לו.

בהימצאו בעמדת-התצפית אין המפקד חייב לטפל עצמו באיסוף הידיעות מהיחידות או העוצבות הכפופות לו — ומיחידות או עוצבות שכונות — בדבר מצבן; העיקרון הוא — מטהו חייב לבצע דברים אלה. על מפקד הכוח

להקדיש את זמנו להתבוננות בשדה-הקרב, לפיקוד על כוחותיו, לניתוח המצב המתהווה, לקבלת החלטות, לתחזית התפתחותו האפשרית של המצב; ולבסוף להגדרת המשימות והטלתן, ולתיאום שיתוף-הפעולה.

הקצינים שנמצאים יחד עם המפקד בעמדת-התצפית מביטחים לו את הקשר עם היחידות או העוצבות הכפופות. עם מטהו ומפקדי-הסיוע וכן עם המפקדות השכנות ועם המטה הממונה; הם דואגים לקשר מתמיד בין עמדת-התצפית לבין המפקדה-העיקרית, מבצעים את הוראותיו של המפקד ושל ראש-המטה שהוטלו עליהם; הם מתבוננים מעמדת-התצפית בעצמם בשדה-הקרב, אוספים נתונים וידיעות מעמדות-תצפית אחרות, מעבדים אותם ומדווחים את מסקנותיהם למפקד. כן מדווחים הם תיכף לראש-המטה, שנמצא במפקדה-העיקרית, על כל פקודותיו והוראותיו של המפקד, הניתנות על-ידו, באורח ישיר, לכוחות הכפופים. בהתאם להוראות המפקד או ראש-המטה מפקחים הם על ביצוע הפקודות המוטלות על היחידות או העוצבות. מלבד התפקידים המוזכרים לעיל מבצעים הקצינים הללו (צות עמדת-התצפית של המפקד) את עבודתו תיהם הרגילות, בהתאם לתפקידיהם.

המפקד מקיים את תפקידיו התקנים והתמידיים גם בעת הימצאו בעמדת-התצפית. על סמך המצב המתואר על-ידי מטהו ועל סמך התבוננותו העצמית מעריך המפקד את המצב ומגיע לידי החלטה. הוא משפיע על מהלך הקרב באמצעות פקודות נוספות לכוחות שכבר משתתפים בו ועל-ידי הפעלת העתודות והאמצעים שברשותו.

בכל מצבי פעילות הקרב מטיל המפקד, כאמור, את פקודותיו והוראותיו אך ורק על-ידי מטהו. באותם מקרים מיוחדים (כפי שזכר כבר למעלה) כהם המצב בשדה-הקרב אינו מאפשר זאת — מודיע המפקד לראש-המטה (לאחר-מעשה) על כל הפקודות וההוראות שנתן לכוחות.

ראש-המטה מארגן ומכוון בתוקף סמכותו את עבודת המטות של הכוחות-הכפופים באופן כזה שפקודותיו והוראותיו של המפקד תגיענה אליהם בזמן הנכון ושהפיקוח על ביצוען יהיה קבוע ומסודר.

ההתבוננות בפעולות האויב מעמדת-התצפית של העוצבה חייבת להיות מתמדת; לכן — גם בזמן העדרו של המפקד חייבים להימצא בה באופן קבוע קצין מענף-המבצעים, וקצין מודיעין ובמידת הצורך גם קצין האגדה-ארטילרי. במקרה של היעדר מפקד החטיבה נשארים בעמדת התצפית שלו קצין ענף-מבצעים וקצינים-צופים תורניים. ראש-המטה קובע את משך זמן שהיתם בעמדת-התצפית בהתאם למצב. קצינים אלה חייבים לפעול בפעולת כוחות האויב וכוחות צד-הם, ולדווח על תוצאותיהם. שומא עליהם לאסוף ידיעות מעמדות-התצפית האחרות (של הארטילריה ושל היחידות-הכפופות האחרות) — וכן של העוצבות השכנות — ולדווח גם עליהן. ובמקרים חשובים ודחופים במיוחד עליהם לדווח לא בצינור הרגיל (קצין-מבצעים תורן) אלא ישירות אל מפקד-הכוח או אל ראש-מטהו.

יש לזכור כי ההתבוננות בפעולות-הקרב מעמדת-תצפית אינה יכולה, לרוב, להיות מובטחת לגבי כל העומק של משימת הכוחות — וזאת בגלל האופק המוגבל של טווח-הראיה. ברגע

יש להציב צוות-מבצעי מיוחד, שקציניו יכולים בשעת הצורך ליטול על עצמם את הפיקוד ולנהל את הקרב. בדרגים נמוכים יותר (חטיבה או גדוד) מארגנים רק מרכזי-קשר רורביים, לתפקידי-חליפין — אשר יוכלו בשעת הצורך להוות יסוד למפקדה חדשה.

בזמננו קיים בכל חריפותו הצורך בהתחלפות-גומלין של קציני-המטה תוך כדי הפעולות הקרביות, וכן יש הכרח בכך כי כל המטות יהיו מסוגלים ונכונים לקבלת תפקיד הפיקוד הגבוה יותר או נמוך יותר משלהם בדרג אחד.

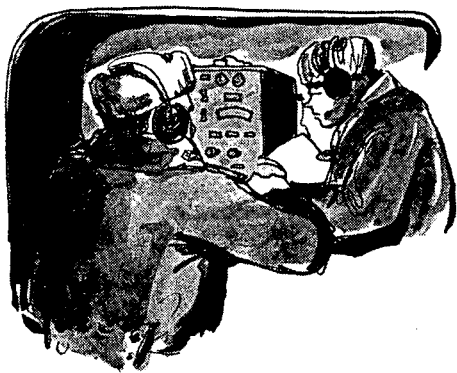
אך אין כלל זה חל רק על קצינים-פרטים בלבד. כל העבודה במפקדה, בכללותה, צריך שתהיה מאורגנת באופן כזה, שבי-מקרה של השמדת אחד מענפיה בשלמותו או בחלקו, יוכלו הענפים הנשארים להמשיך בניהול הפיקוד ללא הפסק (כאשר, למשל, ענף-מודיעין מוכן לפעול כענף-מבצעים, שעה שהלז יוצא מכלל-פעולה — וכן להפך). לצורך זה יש לשמור תמיד עתודות מסוימות של כוח-אדם, קשר, תחבורה וכיו"ב.

כדומה ל"התחלפות" זו של ענפי-מטה בינם לבין עצמם — יש צורך גם בכך כי מטה של עוצבה נמוכה, יהיה מסוגל לקחת על עצמו את תפקידו של מטה גבוה יותר, באם המפקדה הממונה לא תוכל (אפילו זמנית) למלא את תפקידה.

המפקדה-העורפית

על סמך הוראות המפקד מארגנים את המפקדה-העורפית, שתפקידה לנהל את יחידות התחזוקה ומתקניה. את המפקדה-העורפית מקימים, בדרך כלל, באזור תנוחתם של המתקנים והיחידות האפסנאיים. שטח זה חייב לא רק להתאים למת-קנים הנ"ל, אלא גם לאפשר הסוואה יעילה ושימוש נוח בדרכי האספקה והפינוי, וכן קשר נוח עם המפקדה-העיקרית; במצבי הגנה, במיוחד, מדגישים את הצורך ברשת יסודית של קשר-קוי, לא רק בין הגייסות הלוחמים והמפקדות אלא גם בדרגים העורפיים — ואזי חשוב כי המפקדה-העורפית תימצא על העורק העיקרי של קשר זה, או בסמוך לו.

במפקדה-העורפית נמצאים: קציני-אפסנאי, קציני-חימוש וקצינים אחרים המטפלים בבעיות התחזוקה והפינוי. כן נמצא

בה ענף הסגל, הענף הפוליטי, ענף נגד-ריגול, פרקליט צבאי ובית-משפט צבאי. ליד המפקדה-העורפית מארגנים מרכז-קשר עורפי, שתפקידו לקיים קשר בין היחידות והמתקנים

שהכוחות הלוחמים יוצאים משדה-הראיה של המפקד. חייב הוא לדלג את עמדת-התצפית הקידמית — או לעזבה, ולחזור למפקדה-העיקרית; ומכאן ממשיך הוא אזי לפקד על גייסות באורח המקובל.

המפקד אינו יכול בשום פנים לשהות כל העת כולה בעמדת-התצפית. אי-אפשר להישען בניהול הפיקוד בקרב אך ורק על נתונים וידיעות המתקבלים באמצעות מכשירי-הקשר (הקויים או האלחוטיים) או על נתונים המתקבלים על-ידי התצפית בשדה-הקרב. המפקד שנמצא בעמדת-התצפית מסוגל (כשהמדובר בגופי-צבא מ"רגימנט" — חטיבה — ומעלה) לתת את דעתו רק על חלק ממערכת גייסותיו, זה הפועל בגזרה הנראית מעמדת-התצפית (בדרך כלל — בכיוון המאמץ-העיקרי); ואילו מטהו אוסף את הידיעות על המצב בכל הגזרות בהן מופעלים הכוחות. מדי פעם בפעם מדוח ראש-המטה באמצעי-הקשר שלו למפקד על המצב.

בשלב-קרוב מכריעים, הדורשים הערכת-מצב מפורטת, אפשר כי ראש-המטה יבוא לעמדת-התצפית, אל המפקד, לדוח על המצב בלוחית מסקנות מעשיות משלו. לאחר שראש-המטה מסר את הדו"ח — מקבל המפקד את החלטתו בדבר אופן הפעלת כלל הכוחות, ומודיע עליה לראש-מטהו; בחזרו למפקדה מוסר ראש-המטה את החלטת המפקד למבצעים, ומפקח על ביצועה. ברם, יתכן גם מקרה שבו יסע המפקד למפקדה-העיקרית, ישמע שם את הדו"ח של ראש-מטהו על המצב — ועל סמך הנתונים שברשותו יקבל במקום את החלטתו וימסור אותה לראש-מטהו לביצוע.

דרכי שיתוף-הפעולה בין המפקדה לבין עמדת-התצפית המתוארות לעיל, מונעות בעד הינצרות של מצב שבו, עם צאת המפקד לעמדת-התצפית, יצטמצם תפקידה של המפקדה ברישום ההתפתחות בקרב או בביצוע משימות משניות בלבד.

תנאי ניהול הפעולות בזמננו מחייבים לארגן ולהתקין את המפקדות באופן אשר יבטיח כי ימלאו את תפקידן החיוני כיאות, וכי תקוים רציפות הפיקוד. לכן, כפי שהוזכר לעיל, מכינים הדרגים הגבוהים (מדיביניה ומעלה) מפקדת-חליפין — וזאת הן בפעולות הגנה, הן בפעולות התקפה. במפקדת-חליפין

של התחזוקה והפינוי. יצוין כי חיוני הוא כי המפקדה העורפית תהיה קשורה ע"י קשרי קו אל המפקדה העיקרית, נוסף על הקשר האלווטי — לפי הכלל של כפילות מערכת הקשר.

שעה שאין הכוחות מצויים במגע עם האויב, אין צורך בחלוקת המפקדה למפקדה-עיקרית ולמפקדה-עורפית. אז נמצאת כל מפקדת העוצבה במקום אחד, במרכז תנוחת הכוחות — אך תוך שמירה על פיזור ניכר, כנגד התקפות אפשריות מהאויב.

דילוג המפקדות

דילוגי המפקדות (ועמדת-התצפית) בפעולות ההתקפה מתוכננים מראש על-ידי המטה, בהתאם למשימות-הקרב המוטלות על הכוח. בדרך כלל מבצעים את דילוג המפקדה לאחר ביצוע משימת-קרב מסוימת, כשכבר הותכן הקשר בין המקום שנבחר למפקדה-העיקרית החדשה לבין הכוחות הלוחמים — וכשכבר הוקמו שם מקלטים ומתקנים שהנם הכרחיים לעבודת המטה. בהגנה מבצעים את דילוג המפקדה (ועמדת-התצפית) בהתאם למצב (כגון, כשקיימת סכנת כיבוש על-ידי האויב) ולפי הוראותיו המיוחדות של הדרג הממונה.

את דילוגה של המפקדה מותר לבצע רק באישורו של המפקדה-הממונה הישיר ואחרי בדיקה במקום האם מוכן כבר מוצב-המפקדה החדש, מערכת-הקשר בו, ומובטחת בו עבודה תקינה. אם המצב דורש דילוג מידי של המפקדה — אפשר לבצע פעולה זו מבלי להמתין להשלמת העבודות ההנדסיות במפקדה החדשה — אך בתנאי אחד: שהקשר עם המפקדים הכפופים, עם הכוחות-המסייעים ועם מטות העוצבות, או היחידות הכפופות ועם הדרג-הממונה — פועל כהלכה. יש להודיע ליחידות או העוצבות הכפופות (וכן לאלו המסייעות) מזה, ולמטה-הממונה מזה, על שהמוצב החדש הותכן ומוכן לפעולה — ועל מועד התחלת העבודה בו. דילוג המפקדה חייב להיות מאורגן כך, שלא יפגע בפיקוד על הכוחות הכפופים והמסייעים; את ביצועו הנכון משיגים על-ידי:

- ציון מוקדם של שטח המפקדה החדשה;
- הקצבת כוחות ואמצעים מתאימים לארגון הקשר במפקדה החדשה — תוך הבטחת המשכת הקשר במפקדה הישנה;
- בחירת זמן נכון להעברה למפקדה החדשה — אשר אסור כי יחול בזמן העברת המפקדה של הדרג-הממונה;
- מסירת הודעה בהקדם למטות-הכפופים ולכוחות-המסייעים בדבר מקום המפקדה החדשה, זמן ההעברה אליה, ובאיוה נתיב תחבצע, זמן ומקום החניות במהלך העברתה — בכדי שיוכלו להתקשר אתה — וכמו-כן בדבר מסירת הודעה מיידית על בואה אל המקום החדש;
- דיווח בהקדם למטה-הממונה על המקומות החדשים של המפקדה-העיקרית ושל המפקדה-העורפית, על זמן העברתן והנתיב בו תיעשה, על יציאתם של המפקד וראש-מטהו מהמפקדה הישנה בדרך אל המפקדה החדשה; ולבסוף — על בואם אליה.

ראש-המטה נושא באחריות להעברת המפקדה למוצב החדש, ולבטחון המפקדה בזמן העברתה. במקרה שנמצא המפקד במפקדה — תהיה העברתה מאורגנת כדלהלן: בקבלו מן המפקדה-הממונה אישור להעברת המפקדה חייב המפקד לתת לראש-מטהו את הוראותיו בנוגע לפיקוד על הכוחות. אחר-כך צריך ראש-המטה למסור לראשי הענפים השונים של המטה ולמפקדי-הסיוע את הוראותיו-הוא בדבר המועד, אופן ההעברה אל המפקדה החדשה והסדרה.

אל המפקדה החדשה עובר ראשון המפקד; יחד עמו, לפי הוראותיו שלו עצמו או של ראש-המטה, עובר חלק כזה מקציני-המטה, אשר יהיה מסוגל, למן הרגע הראשון, להבטיח למפקד את אפשרות הפיקוד על כוחותיו. ראש-המטה, עם שאר קציני מטהו, יכול לעבור אל המפקדה החדשה רק לאחר שהמפקד כבר עבר אליה, התקשר עם כוחותיו, והוא נטל את הפיקוד בידיו — ונותן אישורו לביצוע ההעברה.

אשר לדילוג תוך כדי הקרב, מצב שבו המפקד נמצא בעמדת-התצפית שלו — יש לבצע אזי את דילוגן של המפקדה ושל עמדת-התצפית באופן הדרגתי. שינוי עמדת-התצפית של המפקד מבוצע אחרי קבלת דו"ח על בחירת עמדת-התצפית החדשה ועל האפשרויות לפקד ממנה על הכוחות.

את אופן ההעברה לעמדת-התצפית החדשה קובע המפקד בהתאם למצב הנתון. יחד אתו עוברים, לפי הוראותיו, אל עמדת-התצפית החדשה קצינים שהיו בעמדת-התצפית הישנה. במקום הישן של עמדת-התצפית נשאר, לפי הצורך, קצין לאיסוף הדו"חות, שטרם הגיעו.

אם בשעת העברת המפקדה-העיקרית נמצא המפקד בעמדת-התצפית, עובר ראש-המטה, ראשון, עם חלק מקציניו, אל מוצב-המפקדה החדש — בהשאירו קצין-מבצעי מוסמך כאחראי במפקדה-העיקרית; אחר-כך, במחזור שני — עוברים שאר הקצינים.

לפני שעובר ראש-המטה אל מקום המפקדה החדש מוסר הוא לקצין-המבצעים, שנמצא בעמדת-התצפית של המפקד, את הוראותיו בדבר קיום הפיקוד בזמן-הביניים. מפקדה של עוצבה קטנה (כמו החטיבה) או של יחידה, עוברת בדרך-כלל את מוצב-המפקדה החדש בבת-אחת, בשלמותה.

דילוג המפקדה-העורפית מבוצע ברשותו של המפקד או של ראש-מטהו. את סדר הדילוג בדיביוזה (ולמעלה ממנה) קובע סגן-המפקד לענייני-העורף; ואילו ברגימנט (חטיבה) — הקצין-האפסנאי.

ביחידות בעצמת גדוד נמצאת, כפי שצוין לעיל, המפקדה כולה בעמדת-התצפית של המפקד; ובשעת העברת המוצב למקום החדש — עוברים יחד עם המפקד כל מטהו ומפקדי יחידת-הסיוע.

אחרי העברת המטה למפקדה החדשה נשארת המפקדה הישנה כשהיא משמשת, באורח זמני, כמפקדת-חליפין.

כפי שכבר צוין, נשאר בה אחד מקציני-המטה המבצעים, שתפקידו לקבל את הדו"חות וההוראות אשר יכולים להגיע בשעת העברת המטה אל המפקדה החדשה. ראש-המטה נותן לקצין שנשאר במפקדה הישנה את הוראותיו למגע עם היחידות הכפופות, ולדיווח הידיעות למפקד ולמפקדה-הממונה, וכן הוראות בדבר מועד מעבר-הוא אל המפקדה החדשה.

במקרה של התנפלות האויב על המפקדה משתתפים בהגנתה כל אנשי המטה יחד עם היחידות שהוקצו למטרה זו; עם מתן אות-אזהרה, תופס כל אחד מהם את מקומו שנקבע לו מראש, והודף את התקפת האויב.

באחריות להגנה ואבטחה של המפקדה-העורפית נושא ברגי-מנט (החטיבה) קציני-אפסנאי הממונה עליה, ובדיכויים ומעלה — „סגן המפקד לעניני העורף“. הוא מארגן את האבטחה בכוחותיהן של יחידות התחזוקה שבראשותו; במקרים מיוחדים, כשיש הכרח בכך, מקצים לרשותו גם כוחות נוספים לביצוע משימה זו.

לסיכום

יש לציין, כי כיום, כשתנאי הקרב מסובכים וקשים ביותר ודורשים תכנון ותיאום מדוקדקים של הפעולות בכל דרגי הפיקוד — אין המפקד מסוגל לפקד על גייסותיו אלא בעזרת מטה, המהווה יסוד ומכשיר לפיקודו.

בלעדי המטה — אין המפקד יכול לקיים פיקוד מתמיד על גייסותיו. ולכן אל-לו למפקד ליטול את הפיקוד רק על עצמו, או להטיל משימה זו אחר-כך על צות-קצינים מצומצם בלבד — ועלידי כך לזלזל בחשיבות תפקידו של המטה, אשר רק באמצעותו ניתן לבצע את מלאכת הפיקוד בשלמותה.

מהירותו וניידותו של הקרב החדש קובעות את הצורך בשיטות-פיקוד גמישות ויעילות ביותר, דורשות מהמטה בכללו — ומכל קציניו בפרט — זריזות, כושר-תמרון, יומה ויכולת לעבודה תוך הסתגלות לחנאים קשים ומורכבים. שגרתיות מופרזת, קפדנות יתרה — וביחוד בתנאי לחץ-של-הזמן — דביקות במסגרות נוקשות, ללא יחס להתפתחות-הדברים במציאות — כל אלה הם גורמים שליליים בעבודת המטה.

יחד עם זאת, ועם כל חיוניות תפקידו של המטה, ברור, שההחלטה נתונה רק בידי אדם אחד — המפקד, האיש הנושא באחריות מוחלטת לפיקוד והמקימו בפועל.

את חיסולה הסופי של המפקדה הישנה, ואת פירוק הקשר במפקדה הישנה, מבצעים לפי הוראותיו של ראש-המטה. לפני עזיבת אזור-המפקדה או מקום עמדת-התצפית חייבים קציני-המטה ויחידת בטחון-שדה לבדוק במדוקדק שמא נשארו בה מסמכים סודיים.

יש לציין, כי לעתים — בעיקר בשעת התקדמות הכוחות — קיימת אפשרות מציאותית להעביר למקום הישן של המפקדה העיקרית את המפקדה העורפית.

אבטחת מפקדה

במהלכו של כל קרב נתונה מפקדתה של כל יחידה או עוצבה בסכנה המשולשת של התקפות-מן-האוויר, פריצות-שריון פתאומיות והתנפלויות של „כוחות-מיוחדים“. (מובן כי במצבי כיבוש — צפויה גם סכנה נוספת מידי „פרטיזנים“ מסוגים שונים). על כן מאחריותו של ראש-המטה לפתור כראוי את בעיות אבטחתה התכליתית והמתמדת של המפקדה.

בארגון ההגנה והאבטחה של המפקדה יש לזכור את חשיבות האבטחה הנאותה על עמדת-התצפית של המפקד.

את ההגנה והאבטחה של המפקדה משיגים על-ידי:

- הקמת המפקדה באמצע ריכוז הכוחות ובאזור שישנם בו מכשולים נ"ט טבעיים;
- חיפוי על נתיבי גישה אפשריים למעבר של טנקים — באש נ"ט ומכשולים.

• ארגון אבטחה-צמודה של המפקדה;

• חיפוי על המפקדה בפני התקפות מן האוויר על-ידי הקצאת כוחות ואמצעים נ"מ (מק"בים, תותחים נ"מ, צופים, וכד').

• הסוואה מלאה של המפקדה.

את תכנית ההגנה על המפקדה ואבטחתה מעבד ענף-מבצעים בשיתוף-פעולה עם מפקד יחידת-האבטחה. במקרה שהמפקד יוצא מן המפקדה אל הכוחות-הכופים, או אל המטה-הממונה, לפי קריאתו של זה, חייב מטהו לארגן את אבטחתו האישית בדרכו, ולקיים עמו קשר מתמיד.

